

УДК 378.637:37.037.1

ФОРМУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Марина Рожко

*Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка
вул. Оборонна, 2, 91011 Луганськ, Україна
e-mail: mail@lgy.lg.ua*

Домінантою сучасної професійної підготовки вчителя є утвердження норм культури поведінки, відповідно ступенів “сходження” студента до своєї професії. Культура є якісним показником особистості майбутнього спеціаліста, сплавом знань, умінь, волі, слів і справ. Одним зі складових елементів рівня культури майбутнього вчителя є формування його пластичної культури – гармонійної єдності внутрішньої та зовнішньої техніки, злиття форми і змісту.

Ключові слова: пластична культура, творчі здібності, пластичність, професійна підготовка, вчитель художнього циклу, формування пластичної культури.

Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Національна доктрина розвитку освіти визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і головні напрями розвитку освіти в першій чверті ХХІ ст. Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є постійне підвищення її якості, оновлення змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Держава повинна забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного зростання, освоєння та впровадження наукових та інформаційних технологій.

Особливої актуальності у сучасних умовах набуває удосконалення професійної освіти. Соціальний і науково-технічний розвиток суспільства потребує суттєвих змін у різних сферах професійної діяльності. Це зумовлює виникнення нових професійних функцій, оновлює і збагачує старі; багаторазово зростає відповідальність людини за якість праці, питома вага творчості в ній; розширюється діапазон вільного вибору особистості, що сприяє формуванню рівня професійної культури, зокрема професій, пов'язаних з навчанням і вихованням.

Домінантами в сучасній професійній підготовці вчителя художнього циклу є обґрунтування ціннісних критеріїв і утвердження норм культури поведінки відповідно до ступенів “сходження” студента до своєї професії.

Культура є якісним показником особистості майбутнього спеціаліста, сплавом знань, умінь, волі, слів і справ. Культура – універсальне явище. Вона охоплює не тільки інтелектуальний розвиток людини, але й стосується її сутності, проникає в душу. Тому вчитель не повинен забувати про поєднання освіти й культурного виховання протягом навчального процесу. Проблемі формування культури особистості вчителя присвячена значна кількість наукових досліджень. Методичні та психологічні аспекти культурних, творчих здібностей та рис розглядаються у працях учених-психологів Б. Ананьєва, Ю. Беренгарда, О. Запорожця, П. Симонова, О. Ухтомського.

Що таке культура творчості? По-перше, знання в галузі теорії та практики творчості. У сукупності вони впливають на рівень творчого світогляду. По-друге, установки і методологічні принципи творчості. Це світоглядний рівень у творчій культурі. По-третє, творчі навички і здібності, що сформувалися у процесі діяльності й пов'язані безпосередньо з творчим досвідом. Це рівень творчої активності. По-четверте, застосування норм наукової організації, евристичних методів і прийомів діяльності. Це нормативний рівень творчої діяльності. Водночас у культурі творчості виокремлюється й емоційний рівень. Інтуїтивні процеси, натхнення, творчий ризик, азарт також важливі компоненти творчості людини.

Ведучи мову про творчий напрямок підготовки майбутнього вчителя художнього циклу, потрібно мати на увазі, що “навчити творчості” взагалі неможливо. Але можливо й необхідно виховувати схильність до творчої праці. У структурі діяльності потрібно розвивати наукову і професійну культуру кожного майбутнього спеціаліста до визначеного рівня досконалості й майстерності. Слід формувати ідейну, інтелектуальну, психологічну, естетичну й моральну готовність до творчої діяльності. Філософи М. Бердяєв, В. Діденко, П. Флоренський і психологи Б. Ананьєв, Ю. Беренгард, А. Ухтомський, П. Якобсон, доводячи, що здібності людини формуються в процесі тієї чи іншої діяльності шляхом засвоєння суспільно-історичного досвіду людей, стверджують, що ніякі природні задатки людини, особливості психічного розвитку не можуть передбачити успіхи у творчості. Для вчителя недостатньо добре знати свій предмет. Головне – це не готовність викладати той чи інший предмет, а здатність бути Учителем, котрий враховує будь-яке враження учня, всяке творче завдання у світоглядному і моральному контексті, співвідносячи це з індивідуальними особливостями учня, його життєвим і культурним досвідом. “Учитель, котрий впливає на учня власною особистістю, своїми ідеалами: громадянськими, естетичними, етичними, індивідуальною культурою (стиль, мова, пластика) – гідний ролі посередника між учнями та культурною традицією людства” [3, с. 74].

“Культура спеціаліста формується устроєм, образом і стилем життєдіяльності, одночасно впливаючи на їх розвиток. Формування особистісної культури майбутнього спеціаліста є складним процесом збагачення індивідуальності, в якому перетинаються формування особистісної культури й становлення якостей інтелігентності” [1, с. 140].

Одним зі складових елементів рівня культури майбутнього вчителя художнього циклу є формування його пластичної культури – гармонійної єдності внутрішньої та зовнішньої техніки.

Пластичність охоплює злагодженість і гармонійність рухів, жвавість технічних процесів, тобто здатність миттєво сприймати й відтворювати в фізичних діях певну ситуацію, виявляти внутрішнє самопочуття у кожен момент певної дії. Пластичність – це гармонійне злиття форми й змісту, відсутність м’язового напруження. На пластичну культуру людини впливають фізичні та психічні чинники, а також індивідуальні особливості (сором’язливість, збудженість, в’ялість, сміливість, образливість тощо). Щоб успішно опанувати свою професію, майбутній вчитель художнього циклу повинен розвинути в собі передусім такі риси, як скульптурність, почуття виразності форми. Взаємозв’язок завдань навчання, розвитку, виховання, пізнавальної активності студентів з формуванням пластичної культури, застосування в цьому процесі різних методів і прийомів з метою підвищення якості освіти можуть мати реальні результати в підготовці майбутніх спеціалістів художнього циклу. Питання педагогічної майстерності як творчого процесу висвітлено в працях таких відомих вітчизняних дослідників: І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, С. Швидкої. Педагогічну майстерність вони розглядають як вищий ступінь здійснення педагогічної діяльності, як синтез наукових знань, умінь, навичок, а також особистих рис педагога. Інтенсивність моральних пошуків зумовлена також динамікою життя, яка щоразу зростає. Бо суттєві зміни в суспільних відносинах зумовлюють нові проблеми, що потребують морального регулювання.

Пластична культура педагога – це елемент творчий, тому її не можна розглядати без зв’язку з елементами театральної майстерності, з морально-етичною спрямованістю. Використання елементів театального мистецтва у практиці педагогічної освіти з актуалізацією на розвиток творчого потенціалу майбутнього спеціаліста досліджували В. Абрамян, Г. Капська, М. Кнебель, Н. Ксенофонтова, К. Станіславський.

Пластична культура особистості – це гармонійне злиття форми й змісту, психофізична властивість, що характеризує розумне подолання “оборонного” рефлексу. На цю проблему звертали увагу в своїх творчих пошуках такі видатні діячі культури і мистецтва: І. Іванов, І. Кох, В. Мейерхольд, Ю. Мочалов, О. Немеровський, Є. Шишмарьова.

Пошуки нових методів і прийомів формування пластичної культури наявні в наукових дослідженнях М. Бернштейна, театральних експериментах Е. Барби, Є. Гротовського, А. Васильєва.

Практичне значення дослідження полягає в розробці й впровадженні педагогічних методів і прийомів, які б стимулювали розвиток пластичної культури майбутніх учителів, а також у створенні комплексу творчих завдань, що охоплюють спеціальні предмети художнього циклу і впливають на удосконалення професійної пластики. Завдяки цьому викладання дисциплін художнього циклу у вищих навчальних закладах стане змістовнішим, ефективнішим, динамічнішим, сучасним, а пластичну культуру вчителя художнього циклу розглядатимуть як засіб естетичної та професійної підготовки.

-
1. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста. М., 1990. С. 140.
 2. Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. Л., 1967.
 3. Мелик-Пашаев А. А. Педагогика искусства и творческие способности. М., 1981. С. 74.
 4. Немеровский А. И. Пластическая выразительность актёра. М., 1987.
 5. Якобсон П. М. Психология художественного творчества. М., 1971.

FORMATION OF PROSPECTIVE TEACHERS' PLASTIC CULTURE IN PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Maryna Rozhko

*Taras Shevchenko State Pedagogical University of Luhans'k
Oboronna Str. 2, UA-91011 Luhans'k, Ukraine*

The dominant task of update professional teacher preparation is to develop behavior culture in link with the stages of student "approaching" to the prospective occupation. Culture is a qualitative evidence of prospective specialist development, and incorporates knowledge, skills, will, words and deeds. The basic element of prospective teacher culture is his/her plastic culture – the harmony of inner and outer behavior, form and content.

Key words: the teacher of art cycle, creative abilities, the plastic culture, plastic culture development, professional training.

Стаття надійшла до редколегії 20.05.2004

Прийнята до друку 11.10.2004